

**ФУНДАМЕНТАЛ ВА
КЛИНИК ТИББИЁТ
АХБОРОТНОМАСИ**

***BULLETIN OF* FUNDAMENTAL
AND CLINIC MEDICINE**

2025, №3 (17)

Адрес редакции:

Республика Узбекистан, 200100, г.
Бухара, ул. Гиждуванская, 23.

Телефон (99865) 223-00-50

Факс (99866) 223-00-50

Сайт <https://bsmi.uz/journals/fundamental-ya-klinik-tibbiyot-ahborotnomasi/>

e-mail baymuradovravshan@gmail.com

О журнале

*Журнал зарегистрирован
в Управлении печати и информации
Бухарской области
№ 1640 от 28 мая 2022 года.*

*Журнал внесен в список
утвержденный приказом № 370/б
от 8 мая 2025 года реестром ВАК
в раздел медицинских наук.*

Редакционный совет:

Абдурахманов Д.Ш.	(Самарканд)
Абдурахманов М.М.	(Бухара)
Баландина И.А.	(Россия)
Бахронов Ж.Ж.	(Бухара)
Бернс С.А.	(Россия)
Газиев К.У.	(Бухара)
Деев Р.В.	(Россия)
Ихтиярова Г.А.	(Бухара)
Казакова Н.Н.	(Бухара)
Калашникова С.А.	(Россия)
Каримова Н.Н.	(Бухара)
Курбонов С.С.	(Таджикистан)
Маматов С.М.	(Кыргызстан)
Мамедов У.С.	(Бухара)
Мирзоева М.Р.	(Бухара)
Миршарапов У.М.	(Ташкент)
Набиева У.П.	(Ташкент)
Наврузов Р.Р.	(Бухара)
Нуралиев Н.А.	(Бухара)
Орипов Ф.С.	(Самарканд)
Раупов Ф.С.	(Бухара)
Рахмонов К.Э.	(Самарканд)
Рахметов Н.Р.	(Казахстан)
Удочкина Л.А.	(Россия)
Хамдамова М.Т.	(Бухара)
Ходжаева Д.Т.	(Бухара)
Худойбердиев Д.К.	(Бухара)

МУНДАРИЖА // СОДЕРЖАНИЕ // CONTENTS

Амонов Ш.Б., Бахронов Ж.Дж. <i>Сут беги саратон касаллиги кимётерапияси ва коррекциясида каламушлар терисининг морфологияси</i>	10	Amonov Sh.B., Bakhronov J.Dj. <i>Skin morphology in rats under chemotherapy and correction of breast cancer</i>
Алимова Ш.Ш., Сохибова З.Р. <i>Методы визуализации субклинического атеросклероза и их значение в стратификации сердечно-сосудистого риска</i>	19	Alimova Sh.Sh., Sokhibova Z.R. <i>Methods of visualization of subclinical atherosclerosis and their importance in stratification of cardiovascular risk</i>
Ашурова Н.Г. <i>Ўсмир қизлар ҳайз функцияси бузилишларида D витамини ва микроэлементлар танқислигининг роли ва коррекциялаш усуллари</i>	23	Ashurova N.G. <i>The role of D vitamin and microelements deficiency in menstrual function disorders in adolescent girls and their correction methods</i>
Агабабян Л.Р., Ахмедова А.Т. <i>Дистанционный мониторинг артериального давления в акушерстве: опыт и перспективы профилактики осложнений</i>	30	Agababayan L.R., Akhmedova A.T. <i>Remote blood pressure monitoring in obstetrics: experiences and prospects for complication prevention</i>
Алимова Н.П., Хасанова Д.А. <i>Сравнительная оценка морфометрических параметров гипертрофированной глоточной миндалины возрастном аспекте</i>	37	Alimova N.P., Khasanova D.A. <i>Comparative assessment of morphometric parameters of hypertrophying pharyngeal tonsils in age aspect</i>
Абдумаджидов Х.А., Буранов Х.Ж., Уроков Ш.Т. <i>Юрак хавфли ўсмаларининг диагностикаси ва хирургик даволаниши</i>	43	Abdumadjidov Kh.A., Buranov Kh.J., Urakov Sh.T. <i>The diagnosis and surgical treatment of the malignant heart tumors</i>
Ахмадова М.А. <i>Кo'krak bezi saratoni diagnostikasida ultratovush tekshiruvining asosiy jihatlari</i>	48	Akhmadova M.A. <i>Key aspects of ultrasound in the diagnosis of breast cancer</i>
Berdiyarova Sh.Sh., Najmiddinova N.K., Abdumannonova M.O. <i>Bronxial astma bilan og'rigan bemorlarni reabilitatsiya qilishda interleykinlarning ahamiyati</i>	51	Berdiyarova Sh.Sh., Najmiddinova N.K., Abdumannonova M.O. <i>The importance of interleukins in the rehabilitation of patients with bronchial asthma</i>
Bahodirov B.Sh. <i>Dismetabolik nefropatiyasi bo'lgan bolalarda siydik yo'llari infeksiyasi kechish xususiyatlari</i>	57	Bahodirov B.Sh. <i>Features of urinary tract infection progression in children with dysmetabolic nephropathy</i>
Бахронов Ж.Ж., Тухтамуродова А.Ш. <i>Каламушларда саратон касаллигида кимётерапия қўлланилганда нефронларда морфологик кўрсаткичларини ўзгариши</i>	60	Bahronov J.J., Tukhtamurodova A.SH. <i>Changes in morphological parameters in nephrons using chemotherapy for cancer diseases in rats</i>
Бекмуродова М.Р., Даминов Ф.А. <i>Оценка психоэмоционального состояния у пожилых пациентов с ожогами: влияние психоэмоциональной поддержки на исход лечения</i>	65	Bekmurodova M.R., Daminov F.A. <i>Assessment of psychoemotional state in elderly patients with burns: the impact of psychoemotional support on treatment outcomes</i>
Berdiyarova Sh.Sh., Najmiddinova N.K., Raxmatov J.A., Norboyeva N.A., Xolboyeva D.Z. <i>Bolalarda temir yetishmasligi anemiyasining zamonaviy laborator diagnostika tamoyillari</i>	69	Berdiyarova Sh.Sh., Najmiddinova N.K., Raxmatov J.A., Norboyeva N.A., Kholboyeva D.Z. <i>Principles of modern laboratory diagnostics of iron deficiency anemia in children</i>
Бахронов Б.Б., Наврузов Р.Р. <i>Использование биостимуляторов для коррекции морфофункциональных нарушений пищевода крыс при токсическом воздействии угарного газа</i>	72	Bakhronov B.B., Navruzov R.R. <i>Use of biostimulants for the correction of morphofunctional disorders of the esophagus in rats under the toxic influence of carbon monoxide</i>

Газиев К.У. <i>Операциядан кейинги қайталанувчи вентрал чурраларда жарроҳлик ёндашуви</i>	83	Gaziev K.U. <i>Surgical approaches to recurrent ventral hernias after surgery</i>
G'oyibov S.S., Abduvaliyeva N.B. <i>Bachadon bo'yni "kalta" bo'lgan ayollarda muddatdan oldingi tug'ruqni oldini olishda progesteronni qo'llash</i>	87	Goyibov S.S., Abduvalieva N.B. <i>Use of progesterone in preterm birth prevention in women with a "short" cervix</i>
Гиёсова С.Н., Раджабов А.Б. <i>Морфометрический анализ предстательной железы у крыс подросткового возраста на фоне моделирования ревматоидного артрита</i>	91	Giyosova S.N., Radjabov A.B. <i>Morphometric analysis of the prostate gland in adolescent rats in rheumatoid arthritis modeling</i>
Газиев К.У. <i>Перитонитда ичакларнинг интубациясини қўлланиши</i>	95	Gaziev K.U. <i>Intestinal intubation in peritonitis</i>
Даминов Ф.А., Бобокулов А.У. <i>Гастродуоденал яралардан қон кетиши асоратини олдини олиш чоралари</i>	99	Daminov F.A., Bobokulov A.U. <i>Preventive measures for bleeding in gastroduenal ulcers</i>
Jumayev A.H., Saidov A.A. <i>To'liq olib qo'yiladigan tish protezlaridan foydalanishda mahalliy ozon terapiyasining og'iz bo'shlig'ining shilliq qavatiga ta'sirini qiyosiy tahlili</i>	103	Jumayev A.H., Saidov A.A. <i>The effect of local ozone therapy on the mucous membrane of the oral cavity when using fully removable dental prostheses</i>
Jumayev M.M. <i>O'zbekistonning 25–30 yoshli aholisi orasida temporomandibulyar disfunksiyalar: klinik tadqiqotlar va mutaxassislar qarashlari asosidagi tahlil</i>	107	Jumayev M.M. <i>Temporomandibular dysfunctions among the 25–30-year-old population in Uzbekistan: an analysis based on clinical studies and expert opinions</i>
Зиёдуллаев М.М. <i>Макроанатомические и иммуногистохимические показатели сердца при отравлении этанолом</i>	113	Ziyodullaev M.M. <i>Macroanatomical and immunohistochemical indicators of the heart in ethanol poisoning</i>
Ibragimova N.S., Isakulova M.M., Berdiyarova Sh.Sh., Ortikova S.T., Misirova N.N. <i>Prostata bezi saratoni diagnostikasini takomillashtirish</i>	123	Ibragimova N.S., Isakulova M.M., Berdiyarova Sh.Sh., Ortikova S.T., Misirova N.N. <i>Improving prostate cancer diagnostics</i>
Ibodullaeva N.M. <i>Bachadon saraton oldi kasalliklarida nevrologik va psixosotsional o'zgarishlar (adabiyotlar tahlili)</i>	126	Ibodullaeva N.M. <i>Neurological and psychoemotional changes in precancerous uterine diseases (literature review)</i>
Ibragimova M.Sh. <i>Bolalar miya falaji spastik diplegiya shakli bilan og'riqan bemorlarni bosqichma-bosqich reabilitatsiya qilishning afzalliklari</i>	131	Ibragimova M.Sh. <i>Advantages of staged rehabilitation for children with cerebral palsy in the form of spastic diplegia</i>
Isanova Sh.T., Muxtarova A.A. <i>Metabolik o'zgarishlar va uyqusizliklar o'rtasidagi bog'liqlik: adabiyotlar sharxi</i>	137	Isanova Sh.T., Mukhtarova A.A. <i>The relationship between metabolic disorders and sleep disturbances in children: a literature review</i>
Исмоилова М.Ю. <i>Гулимансар ўсимлигининг алергик касалликларда қўллаш ва самарадорлигини баҳолаш</i>	140	Ismailova M.Yu. <i>Application of the safflower plant in allergic diseases and evaluation of its effectiveness</i>
Исомадинова Л.К., Исакулова М.М., Абдувоҳидова Ш.А., Эшқувватова О.Э. <i>Лабораторные маркеры и клинико-лабораторные особенности эклампсии у беременных: диагностика и мониторинг</i>	145	Isomadinova L.K., Isakulova M.M., Abduvohidova Sh.A., Eshkuvvatova O.E. <i>Laboratory markers and clinical-laboratory features of eclampsia in pregnant women: diagnosis and monitoring</i>

TO'LIQ OLIB QO'YILADIGAN TISH PROTEZLARIDAN FOYDALANISHDA MAHALLIY OZON TERAPIYASINING OG'IZ BO'SHLIG'INING SHILLIQ QAVATIGA TA'SIRINI QIYOSIY TAHLILI

Jumayev A.H., Saidov A.A.

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, Buxoro sh., O'zbekiston
jumayev.akbar@bsmi.uz, saidov.akbar@bsmi.uz

***Rezyume.** Quyida olingan natijalar asosida stomatologik ortopedik davolanishga muhtoj keksa bemorlar, turli ijtimoiy guruhlarda vakillari uchun mahalliy ozon terapiyasi usuli tavsiya etildi. Turli ijtimoiy guruhlardagi gerontologik yoshdagi bemorlar orasida ozonlangan zaytun moyini mahalliy qo'llash orqali qariyalarning olinadigan tish protezlariga moslashish jarayonlari baholandi.*

***Kalit so'zlar:** ozon terapiyasi, olinadigan protezlar, qarilik, og'iz shilliq qavati*

THE EFFECT OF LOCAL OZONE THERAPY ON THE MUCOUS MEMBRANE OF THE ORAL CAVITY WHEN USING FULLY REMOVABLE DENTAL PROSTHESES

Jumayev A.H., Saidov A.A.

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sino, Bukhara, Uzbekistan
jumayev.akbar@bsmi.uz, saidov.akbar@bsmi.uz

***Resume.** Based on the obtained results, a method of local ozone therapy was recommended for elderly patients in need of dental orthopedic treatment and belonging to various social groups. Among patients of gerontological age of different social groups, the processes of adaptation to removable dentures were assessed by local application of ozonized olive oil.*

***Keywords:** ozone therapy, removable dentures, old age, oral mucosa*

ВЛИЯНИЕ МЕСТНОЙ ОЗОНОТЕРАПИИ НА СЛИЗИСТУЮ ОБОЛОЧКУ РТА ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ПОЛНЫХ СЪЁМНЫХ ПРОТЕЗОВ

Жумаев А.Х., Саидов А.А.

Бухарский государственный медицинский институт имени Абу Али ибн Сино, г. Бухара, Узбекистан
jumayev.akbar@bsmi.uz, saidov.akbar@bsmi.uz

***Резюме.** На основании полученных результатов была рекомендована методика местной озонотерапии пожилых пациентов, нуждающихся в стоматологическом ортопедическом лечении и входящих в различные социальные группы. Среди пациентов геронтологического возраста разных социальных групп оценены процессы адаптации к съёмным протезам путём локального применения озонированного оливкового масла.*

***Ключевые слова:** озонотерапия, съёмные протезы, пожилой возраст, слизистая оболочка рта*

Kirish. Stomatologiyada qo'llaniladigan davolash usullari va texnologiyalarining doimiy rivojlanishi va takomillashtirilishiga qaramay, so'nggi yillarda bemorlarning ortopedik yordamga bo'lgan ehtiyoji asta-sekin ortib bormoqda [11]. Shu bilan birga, ishlab chiqarilgan ortopedik konstruktsiyalarning umumiy hajmiga nisbatan olinadigan protezlarning ulushi ham ortib bormoqda [15]. Bu turli omillar: odamlarning o'rtacha umr ko'rish davomiyligining oshishi, qattiq tish to'qimalarining patologiyasining yuqori tarqalishi va parodont kasalliklari bilan bog'liq [17]. Ortopediya yordamiga murojaat qiladigan bemorlar o'rtacha 65%i olinadigan tish protezlari konstruktsiyasi bilan protezlashga muhtoj bo'ladi [5,8].

Chaynash bosimini idrok etishga moslashtirilmagan, olinadigan protezlarning protezli asosining shilliq qavatiga salbiy ta'siri yetarlicha o'rganilgan. Unda yuzaga keladigan buzilishlar majmuasi nafaqat protezning mexanik ta'siri, balki shilliq qavatdagi surunkali yallig'lanish, protez yuzasida to'plangan mikroorganizmlar tomonidan ishlab chiqarilgan bakterial toksinlarning ta'siri va ba'zan protez materialining kimyoviy tarkibiy qismlari bilan ham izohlanadi. [2,6,11].

Shu bilan birga, protez o'rnining shilliq qavatida turli darajada, ayniqsa, keksa bemorlarda mikrosirkulyatsiya, yallig'lanish va regenerativ buzilishlarni rivojlanish ehtimoli yuqori. Epiteliyning himoya funktsiyalari pasayadi: shilliq qavat yuzasida leykotsitlarning migratsiyasi bostiriladi va epiteliya hujayralarining deskvamatsiyasi sezilarli darajada oshadi, bu ayniqsa protezlardan foydalanishning boshida yaqqol namoyon bo'ladi [12].

Yallig'lanish mavjud bo'lganda, epiteliyaning deskvamatsiyasi yanada aniqroq bo'ladi. Olinadigan protez asosining o'zi og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining taktil, ta'm va harorat sezgirligini buzadi [1,3,8,9].

Ko'pgina patologik sharoitlarda, ayniqsa og'ir yallig'lanish jarayonlari mavjud bo'lganda, ozonning analgetik ta'siri aniq ifodalanadi. Bir tomondan, bu yuqorida tavsiflangan va o'tkir yallig'lanishda muhim rol o'ynaydigan aniq yallig'lanishga qarshi ta'siri bilan bog'liq. Surunkali yallig'lanish jarayonlarida peroksidlanish mahsulotlari tarkibi va antioksidant himoya darajasi o'rtasidagi muvozanatni tiklash, regenerativ jarayonlarni tezlashtirish muhim rol o'ynaydi [12,16]

Shu sababli, olinadigan protezlarning bemorning protez asosining to'qimalariga ta'sirini kamaytirish va shu orqali ularga moslashish jarayonini yaxshilash uchun yangi terapevtik chora-tadbirlarni izlash, bizning fikrimizcha, stomatologiyada juda dolzarb vazifadir.

Tadqiqot maqsadi. Ozonlangan zaytun moyini mahalliy qo'llash orqali keksa odamlarda olinadigan plastinkasimon protezlarga moslashish jarayonini optimallashtirish.

Tadqiqot materiallari va usullari. Tadqiqotga 60 yoshdan 70 yoshgacha (JSST tasnifiga ko'ra) 92 nafar (68 ayol, 24 erkak) bemor ishtirok etdi.

Bemorlarni tekshirish BDTI Ortopedik stomatologiya kafedrasida bazasida barcha bosqichlarda maxsus ishlab chiqilgan shikoyatlar, anamnestic va ob'ektiv ma'lumotlar, laboratoriya va funktsional tadqiqotlar natijalari kartasida ro'yxatga olingan holda o'tkazildi. Kariyes kovaklarini aniqlash uchun umumiy qabul qilingan usullar (tekshiruv, zondlash) karioz kovaklar, plomba va olingan tishlarning lokalizatsiyasini ro'yxatga olish bilan qo'llanilgan. Tish kariesining shikastlanish intensivligi KPO va KPOp indekslarini hisoblash yo'li bilan aniqlandi. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining klinik tekshiruvi uning rangini, namligini, jarohatlarning morfologik elementlarining mavjudligini, palpatsiya paytida og'riqni va tishlar to'liq yo'q bo'lganda, egiluvchanligini aniqlashni o'z ichiga oladi. Og'iz bo'shlig'ining gigienik holati Fedorov-Volodkina indeksi (1971) yordamida baholandi. Ushbu indeks ko'p hollarda lateral tishlarning bir yoki bir nechta segmentlarining tez-tez yo'qligi sababli olinadigan protezli bemorlarda og'iz bo'shlig'i gigienasini baholash uchun zamonaviyroq indeksni baholash mumkin emasligi sababli tanlangan. Milk yallig'lanishining tarqalishi Rappa (1976) tomonidan o'zgartirilgan PMA indeksi yordamida aniqlangan, bu % bilan ko'rsatilgan. Muhleman-Saxer usuli yordamida milklarning qonashi aniqlandi (Bleeding Index PB1, 1971).

Kuzatuv guruhlaridagi bemorlar ozonlangan zaytun moyini protez asosining shilliq qavatiga qo'llashdi. Ushbu preparatni tayyorlash ozonatorida amalga oshirildi. Zaytun moyini ozonlashning asosiy parametrlari: kislorod aralashmasidagi ozon konsentratsiyasida 20 mg/l, 100 ml yog'ning ko'piklanish vaqti 10 minutni tashkil etdi. Dozalash qulayligi uchun preparat standart 20 ml plastik shpritslarga tarqatildi.

Applikatsiyalar quyidagicha amalga oshirildi:

1) bemor oldindan tozalangan protez(lar) ning ichki yuzasiga (har bir protezga 1 ml) shpritsdan (igna olib tashlangan holda) moy surtib, uni butun yuzaga teng taqsimlagan;

2) protez (lar) ni qo'llagan bemor 20 daqiqa davomida oziq-ovqat va suyuqliklar iste'mol qilmagan;

3) Shundan so'ng bemor protez(lar)ni og'izdan oldi, bemor og'zini suv bilan yuvdi va protez(lar) suv ostida yuvildi. Shundan so'ng u yana protezlarni qo'ydi va ularni odatdagidek ishlatishda davom etdi.

Davolash kursi: 10-14 kun. Ushbu muolaja bemorlarga har kuni, kuniga bir marta, protezni gigienik tozalashdan so'ng, 20 daqiqa davomida amalga oshirildi.

Tadqiqot natijalari va muhokamasi. To'liq tishsiz bemorlarda og'iz bo'shlig'idagi gigienik holat Ambjornsen usuli bo'yicha protezlarning holatiga qarab baholandi

Tahlillarga ko'ra, ozonlangan zaytun moyidan foydalangan holda olinadigan protezlarning gigienasi butun kuzatish davrida yuqori darajada saqlanib qoladi (o'rtacha 2 haftadan keyin 1 ballga, 1,5 va 3 oydan keyin 2 ballga, 6 oydan keyin 1 ballga). Biroq, biz ikkala guruhda ham uning asta-sekin yomonlashishi va protezlardan bir necha oy foydalanishdan keyin uning yetarli darajada emasligi haqida gapirishimiz mumkin.

Aralash so'lakning xususiyatlarini o'rganish shuni ko'rsatdiki, mahalliy ozon terapiyasi umuman olganda aralash so'lak ajralishining tezligi va uning yopishqoqligi kabi o'rganilayotgan ko'rsatkichlarda sezilarli o'zgarishlarga olib kelmaydi. Qisman va to'liq olinadigan protezli bemorlarda ulardan foydalanish ba'zi so'lak o'zgarishlarga olib keldi - uning yopishqoqligining pasayishi fonida so'lak sekretsiyasi tezligining oshishi va keyin taxminan 1,5 oy ichida bu ko'rsatkichlar asl holatiga qaytdi. qiymatlari, uzoq muddatda bir qator bemorlarda giposalivatsiya tendentsiyasini ko'rsatdi. Ushbu natijalarni taqqoslash guruhidagi bemorlarning natijalari bilan taqqoslash bizga biron bir muhim farq haqida gapirishga imkon bermaydi.

To'liq olinadigan protezli tadqiqot guruhlari bemorlari o'rtasida erta bosqichlarda ham, uzoq muddatda ham aralash so'lakning pH qiymatlarida sezilarli farqlarni qayd etish mumkin. Shu bilan birga, ozon terapiyasi bemorlar guruhidagi natijalarni dinamik tahlil qilish boshlang'ich darajaga nisbatan sezilarli farqlarni aniqlamadi.

Sitologik tadqiqot natijalari ozonlangan zaytun moyining mahalliy qo'llanilishidan foydalanganda to'liq olinadigan protezlari bo'lgan bemorlarda protez o'rning shilliq qavati epiteliysi holatida sezilarli farqlarni aniqladi. Kuzatuvning dastlabki bosqichlarida mahalliy ozon terapiyasi bilan epiteliya hujayralarining differentsiatsiyasi indeksi sezilarli darajada oshdi, uzoq muddatda asta-sekin o'sib bordi.

Ushbu ko'rsatkichni nazorat guruhi bilan solishtirganda, ozonlangan zaytun moyidan dastlabki bosqichlarda mahalliy foydalanish va uzoq muddatda ijobiy o'zgarishlar barqarorlashganda sezilarli darajada yuqori indeks qiymatlari aniqlandi (29-jadval).

Epiteliya hujayralarining keratinizatsiya indeksi qiymatlari dinamikasini o'rganishda, tadqiqot guruhlaridagi bemorlar o'rtasida ham sezilarli farqlar aniqlandi: mahalliy ozon terapiyasi paytida keratinizatsiya indeksining dastlabki bosqichlarida sezilarli darajada oshdi. taqqoslash guruhidagi bemorlardan farqli o'laroq, bu ko'rsatkich ham butun kuzatish davri davomida ortdi.

Mikroorganizmlarning epiteliya hujayralari tomonidan adsorbsiyalanishi reaksiyasini o'rganayotganda, to'liq olinadigan protezlar bilan ikkala guruhdagi bemorlar o'rtasida mikroorganizmlarning epiteliyal hujayralar tomonidan adsorbsiyasi reaksiyasi qiymatlarida sezilarli farqlar aniqlandi, kuzatishning dastlabki bosqichlarida guruhlar o'rtasida qayd etilgan, bu erda sezilarli farqlar mavjud edi.

Protez o'rning shilliq qavatidagi to'qimalarning mikrosirkulyatsiyasi ko'rsatkichlarini baholagan lazerli Doppler floumetriya ma'lumotlari ozon terapiyasining aniq ijobiy ta'sirini ko'rsatdi. Protez o'rinlari to'qimalarining ishlashi uchun juda noqulay sharoitlarga qaramay, ayniqsa to'liq olinadigan protezlar bilan, bu protezlarni qo'llashdan keyin ham qon oqimining dastlabki darajasini saqlab qolishga olib keldi.

Mikrobiologik tadqiqot natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, kuzatuv guruhidagi bemorlarda oldingi davrlarda (14 kun, 1,5 oy) mikrofloraning miqdoriy va sifat tarkibida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmagan. Shuni ham ta'kidlash kerakki, kuzatuv guruhida bemorlarning hech birida kandidozning laboratoriya belgilari bo'lmagan (taqqoslash guruhida esa 3 bemorda bunday natijalar olingan). Uzoq muddatli kuzatuv davrlariga kelsak, biz mikroorganizmlar vakillari titrlarining o'sishiga salbiy tendentsiya haqida gapirishimiz mumkin, ammo ko'p hollarda boshlang'ich darajaga nisbatan sezilarli farqlar aniqlanmagan.

Olinadigan protezlarga moslashish jarayonini baholash uchun mo'ljallangan bemorlar tomonidan to'ldirilgan anketalarni o'rganish ozon terapiyasini mahalliy qo'llashda ba'zi muhim farqlarni aniqladi. An'anaviy protezlash usuliga kelsak, protezdan foydalanish paytida yuzaga keladigan bir qator asosiy shikoyatlar kuzatuv guruhida sezilarli darajada kamroq uchraydi. Protez ostidagi og'riq, og'iz bo'shlig'ida protez mavjudligidan tirnash xususiyati kabi shikoyatlar kuzatuvning dastlabki bosqichlarida allaqachon sezilarli darajada farq qilgan. Bundan tashqari, bemorlarning bir oz kamroq qismi og'iz bo'shlig'ining qurishidan shikoyat qildi. Shu bilan birga, dastlabki kunlarda ozon terapiyasi nutq va tovush talaffuzining buzilishi, ovqatni tishlashda qiyinchilik kabi shikoyatlarga juda oz ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, keyinchalik protezga moslashish jarayonining tezlashishi tufayli bu shikoyatlar ham sezilarli darajada past edi.

Umuman olganda, mahalliy ozon terapiyasini qo'llashda moslashish vaqti to'liq olinadigan protezlar bilan 30% ga qisqardi

Milk holatini o'rganishda mahalliy ozon terapiyasining aniq ijobiy ta'siri kuzatildi. Tadqiqot boshlanganidan 2 hafta o'tgach, milk yallig'lanishi (PMA indeksi) tarqalishining sezilarli darajada pasayishi va ularning qon ketishining sezilarli pasayishi (Myulleman-Sakser indeksi) asosida shunday xulosaga keldik. Bunday natijalar ozonning parodont kasalliklarning bir qancha patogenetik bo'g'inlariga ta'siri bilan izohlanadi, xususan: yallig'lanish hodisalarining kamayishi, kapillyar qon oqimining yaxshilanishi, antioksidant himoya tizimining faollashishi, antibakterial ta'sir, ayniqsa anaerob flora ta'sir qilganda aniq namoyon bo'ladi. periodontitning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ozon terapiyasi parodont to'qimalarni kislorod bilan ta'minlashni yaxshilaydi, shuningdek, potentsial immunomodulyator ta'sirga ega. Ushbu ta'sirning qisman tadqiqot boshlanganidan beri ancha uzoq davom etishi ayniqsa muhimdir, bu bizga ozon terapiyasining nafaqat bemorning olinadigan protezlarga moslashish jarayonlariga ijobiy ta'siri haqida, balki mumkin bo'lgan holatlar haqida ham gapirishga imkon beradi. Umuman olganda, parodontologiyada ozondan foydalanish stomatologiyaning ushbu sohasining eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki bu usul xavfsizligi bilan birgalikda yaxshi samaraga erishishga imkon beradi.

Xulosa. Shunday qilib, tadqiqot natijalari mahalliy ozon terapiyasining olinadigan plastinkali protezlaridan foydalanadigan keksa odamlarning og'iz bo'shlig'i holatining bir qator klinik va laboratoriya ko'rsatkichlariga sezilarli ijobiy ta'siri haqida gapirishga imkon beradi, ya'ni: og'iz bo'shlig'i va olinadigan protezlarning gigienik holatini yaxshilash, qolgan tishlar sohasida milk yallig'lanishining tarqalishi va zo'rayishini sezilarli darajada kamaytirish, shilliq qavat epiteliyasining yangilanishini tezlashtirish. protez o'rning qobig'i va uning qon ta'minoti boshlang'ich darajasini saqlab turish, og'iz bo'shlig'ining normal mikroflorasining sifat va miqdoriy tarkibini saqlashga imkon beradi. Ushbu ijobiy ta'sirlarning kombinatsiyasi mahalliy

ozon terapiyasining klinik ta'siri bilan birgalikda kekxa odamlarning olinadigan plastinkali protezlariga moslashish jarayonining sezilarli darajada tezlashishiga va bu jarayon bilan birga keladigan asosiy shikoyatlarning kamayishiga olib keldi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Авдеев Е.Н. Клинико-лабораторное обоснование эффективности лечения пациентов комбинированными съёмными протезами полного зубного ряда: автореферат дис. канд. мед. наук. 14.01.14 – Стоматология, Воронеж. 2015 – 22 с.
2. Багатаева П.П. Стоматологический статус и потребность в лечении у лиц пожилого и старческого возраста, проживающих в различных климатогеографических зонах: к. м. н: автореф. дис.... 14.01.14 – Стоматология., Москва, 2020, 25 с.
3. Бажин А.А. и др. Оценка качества ортопедического лечения пациентов с полным отсутствием зубов //Пермский медицинский журнал. – 2023. – Т. 40. – №. 1. – С. 108-116.
4. Данилина Т.Ф., Китаева Т.А., Сысоев Б.Б., Голубев А.Н., Ахмедов Н.М. Оптимизация адаптации к съёмным пластиночным протезам пациентов пожилого возраста // Вестник Волгоградского государственного медицинского университета. – 2015. – №3(55). – С. 12-14.
5. Abe, Y., Matsumoto, T., Watanabe, H., Gupta, D. K., & Baba, K. (2021). Structural equation modeling for factors influencing patients' willingness to replace removable dentures. *Journal of Oral Science*, 63(3), 231-235.
6. Ahmed Elmorsy A.E., Ahmed Ibraheem E.M., Ela A.A., Fahmy A., Nassani M.Z. Do flexible acrylic resin lingual flanges improve retention of mandibular complete dentures? // *J Int Soc Prev Community Dent.* – 2015. – №5(5). – P. 365-371.
7. Ahonen, H., Kvarnvik, C., Norderyd, O., Broström, A., Fransson, E. I., & Lindmark, U. (2021). Clinical and self-reported measurements to be included in the core elements of the World Dental Federation's theoretical framework of oral health. *international dental journal*, 71(1), 53-62.
8. Alsaggaf, A., & Fenlon, M. R. (2020). A case control study to investigate the effects of denture wear on residual alveolar ridge resorption in edentulous patients. *Journal of dentistry*, 98, 103373
9. Campos, M. D. F. T. P., Melo, L. A. D., Araújo, R. F. F., Medeiros, A. K. B. D., & Carreiro, A. D. F. P. (2021). Impact of residual ridge anatomy on masticatory efficiency of conventional complete denture users. *RGO-Revista Gaúcha de Odontologia*, 69, e20210059.
10. Cardoso R.G., Melo L.A., Barbosa G.A., Calderon P.D., Germano A.R., Mestriner W. Junior, Carreiro A.D. Impact of mandibular conventional denture and overdenture on quality of life and masticatory efficiency // *Braz Oral Res.* – 2016. – №30(1). – P. e102.
11. Cavalcante, F. T., Moura, C., Perazzo, P. A. T., Cavalcante, F. T., & Cavalcante, M. T. (2019). Prevalence of chewing difficulty among adults and associated factors. *Ciencia & saude coletiva*, 24, 1101-1110.
12. Hossain, B., & James, K. S. (2022). Association between poor self-reported health and unmarried status among adults: examining the hypothesis of marriage protection and marriage selection in the Indian context. *BMC Public Health*, 22(1), 1797.
13. Hsu, Y. J., Lin, J. R., & Hsu, J. F. (2021). Patient satisfaction, clinical outcomes and oral health-related quality of life after treatment with traditional and modified protocols for complete dentures. *Journal of dental sciences*, 16(1), 236-240.
14. Inukai M., Baba K., John M.T., Igarashi Y. Does removable partial denture quality affect individuals' oral health? // *J Dent Res.* – 2008. – №87(8). – P. 736-739.
15. Kaypetch, R., Rudrakanjana, P., Tuanngam, P., Tosrisawatkasem, O., Thairat, S., Tonput, P., & Tantivitayakul, P. (2023). Effects of two novel denture cleansers on multispecies microbial biofilms, stain removal and the denture surface: an in vitro study. *BMC Oral Health*, 23(1), 852.
16. Khabra, K. K., Compton, S. M., & Keenan, L. P. (2017). Independent older adult's perspectives on oral health. *International journal of dental hygiene*, 15(4), 295-305.
17. Klotz A.L., Hassel A.J., Schröder J., Rammelsberg P., Zenthöfer A. Oral health-related quality of life and prosthetic status of nursing home residents with or without dementia // *Clin Interv Aging.* – 2017. – №12. – P. 659-665.